

Матняк Володимир Миколайович,
викладач кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасне безпекове середовище України характеризується збройною агресією, активізацією транснаціональних злочинних угруповань та зростанням кіберзлочинності, істотно підвищує вимоги до інформаційно-аналітичного забезпечення оперативних підрозділів. Якщо раніше ефективність оперативно-розшукової діяльності визначалася переважно обсягом отриманої інформації, то сьогодні визначальним чинником стає здатність швидко аналізувати значні масиви різнорідних даних, встановлювати взаємозв'язки між подіями, особами та об'єктами оперативної зацікавленості, прогнозувати розвиток криміногенної ситуації [1, с. 209].

За цих умов кримінальний аналіз дедалі більше розглядається як ключовий елемент аналітичного забезпечення правоохоронних органів, що забезпечує перехід від реактивної моделі протидії злочинності до проактивної, орієнтованої на своєчасне виявлення загроз та їх попередження.

Водночас ефективність кримінального аналізу безпосередньо залежить від якості первинної інформації, яка формується насамперед у процесі оперативного пошуку. Первинна перевірка інформації є організаційно-тактичною формою оперативно-розшукової діяльності, спрямованою на ініціативне виявлення раніше невідомих правоохоронним органам осіб, фактів і подій, що становлять оперативну зацікавленість [2, с. 450]. Результати оперативного (ініціативного) пошуку на державному кордоні відіграють визначальну роль у своєчасному виявленні ознак протиправної діяльності [3, с. 277–279]. Саме оперативний пошук формує первинний інформаційний масив, який потребує подальшої перевірки, оцінювання та аналітичного опрацювання.

Практика свідчить, що накопичення значного обсягу оперативної інформації саме по собі не забезпечує досягнення необхідного результату: без системного аналізу, інтеграції відомостей із різних джерел та прогнозування розвитку

обстановки ефективність оперативного пошуку істотно знижується. Тому оперативний пошук доцільно розглядати не як самостійний процес накопичення інформації, а як складову єдиної інформаційно-аналітичної системи.

Посилення аналітичної складової ОРД підтверджується й сучасними науковими дослідженнями. Цифровізація оперативно-розшукових процесів є стратегічним, а не факультативним напрямом розвитку ОРД, що передбачає впровадження аналітичних платформ і застосування концепції *intelligence-led policing* для трансформації ОРД у проактивну модель [1, с. 209]. Ефективність функціонування оперативно-розшукових підрозділів значною мірою визначається якістю управління організаційними змінами та розвитком аналітичних компетентностей персоналу [4, с. 220–222]. Необхідність комплексного застосування оперативно-розшукових і контррозвідувальних заходів обґрунтовується тим, що результативність діяльності підрозділів досягається лише за умови їх інформаційної взаємодії [5]. Порівняльний аналіз досвіду США, Великої Британії та Польщі демонструє стійку тенденцію до посилення аналітичної складової оперативної роботи через уніфікацію процедур обробки даних [6, с. 148–149].

Кримінальний аналіз доцільно розглядати не як окремий вид допоміжної аналітичної діяльності, а як функціональний інструмент управління оперативним пошуком, що забезпечує безперервний інформаційно-аналітичний супровід діяльності оперативних підрозділів на всіх стадіях отримання, перевірки, оцінювання та реалізації оперативної інформації.

Запропонована модель функціонування кримінального аналізу охоплює три взаємопов'язані рівні: тактичний – оперативне опрацювання конкретних подій і первинної інформації, отриманої під час оперативного пошуку [1, с. 449–450]; стратегічний – узагальнення масивів даних про канали злочинної діяльності для виявлення тенденцій і вразливих ділянок; організаційно-управлінський – формування єдиного аналітичного простору, інтеграція відомчих інформаційних систем та підвищення компетентностей аналітиків [1, с. 209; 4, с. 221].

Взаємодію оперативного пошуку та кримінального аналізу пропонується розглядати як єдиний аналітичний цикл. На першому етапі здійснюється отримання первинної оперативної інформації з усіх можливих джерел [3, с. 278]. Другий етап передбачає первинне оцінювання повноти, достовірності та

оперативної значущості інформації. Третій етап – інтеграція відомостей із різних джерел, що дозволяє встановлювати приховані закономірності та кримінальні зв'язки [2, с. 451]. Завершальний етап – формування аналітичного продукту, який містить оцінку ситуації, прогноз її розвитку та практичні рекомендації щодо подальших напрямів оперативного пошуку.

Ефективність кримінального аналізу під час оперативного пошуку доцільно оцінювати за такими критеріями: актуальність аналітичної інформації; оперативність аналітичного опрацювання; достовірність встановлених кримінальних зв'язків; точність прогнозування розвитку обстановки; обґрунтованість управлінських рішень; результативність реалізованих оперативно-розшукових заходів.

Міжнародний досвід підтверджує зростання ролі кримінального аналізу: сучасні моделі Intelligence-Led Policing ґрунтуються на інтеграції аналітичної складової в усі етапи правоохоронної діяльності – від отримання первинної інформації до оцінювання результатів проведених заходів, що передбачає послідовне застосування техніки оцінювання джерел, побудови зв'язків та аналізу подій [7, с. 23–31]. Це узгоджується з висновками щодо уніфікації аналітичних процедур у державах Європи [6, с. 149]. Серед стратегічних напрямів підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану доцільним є впровадження спеціалізованих програмних комплексів для обробки великих обсягів інформації та застосування технологій штучного інтелекту для аналізу потенційних загроз національній безпеці, що додатково підтверджує актуальність аналітичної трансформації ОРД [8, с. 1254–1255].

Окремої уваги потребує організаційне забезпечення взаємодії оперативного пошуку та кримінального аналізу. На практиці доцільним є створення в межах оперативних підрозділів спеціалізованих аналітичних груп або призначення відповідальних аналітиків, які забезпечуватимуть постійний супровід процесу оперативного пошуку, систематизацію отриманих даних та підготовку аналітичних довідок для прийняття управлінських рішень. Важливим є також впровадження уніфікованих форм фіксації результатів оперативного пошуку, що сприятиме подальшій автоматизованій обробці інформації та інтеграції відомчих баз даних.

Наукова новизна дослідження полягає в авторському підході до визначення місця кримінального аналізу в системі оперативного пошуку: на відміну від традиційних концепцій, які розглядають його як допоміжний засіб опрацювання вже накопиченої інформації, запропоновано трактувати кримінальний аналіз як функціональний інструмент управління оперативним пошуком, що забезпечує безперервний інформаційно-аналітичний супровід діяльності оперативних підрозділів і сприяє переходу від реактивної до проактивної моделі протидії злочинності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості його використання під час удосконалення організації діяльності оперативних підрозділів, розвитку відомчих інформаційних систем та професійної підготовки працівників оперативних і аналітичних підрозділів, зокрема в межах освітнього процесу закладів вищої освіти системи правоохоронних органів.

Кримінальний аналіз набуває статусу одного з ключових інструментів підвищення ефективності оперативного пошуку, інтегрованого в усі етапи оперативно-розшукової діяльності. Його ефективність визначається не обсягом отриманої інформації, а швидкістю, повнотою та якістю її аналітичного опрацювання, що забезпечує встановлення прихованих взаємозв'язків, прогнозування кримінальних ризиків та підготовку обґрунтованих аналітичних продуктів для прийняття управлінських і оперативно-тактичних рішень. Запропонований підхід доцільно використовувати під час удосконалення організації оперативно-розшукової діяльності, розвитку систем кримінального аналізу та інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів України.

Список використаних джерел

1. Туз О. С., Білецький В. О. Актуальні напрями розвитку оперативно-розшукової діяльності в умовах сучасних безпекових викликів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2026. Т. 5, № 93. С. 207–211. URL : <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/356011>

2. Басалик С. А., Матняк В. М. Аспекти та сутність оперативного пошуку в оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 449–451. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/109>

3. Кіреєва О. С., Матняк В. М., Оверченко Ю. А. Використання результатів оперативного (ініціативного) пошуку у виявленні ознак протиправної діяльності на державному кордоні. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 10 (24). С. 275–288. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-275-288](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-275-288)

4. Туз О. С. Практична складова управління організаційними змінами в оперативно-розшукових підрозділах Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 1 (9). С. 215–226.

5. Тищук В. В. Види та класифікація контррозвідувальних заходів у діяльності Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 3.

6. Туз О. С., Тищук В. В. Сутність оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 87(4). С. 146–151.

7. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Criminal Intelligence: Manual for Analysts. Vienna : UNODC, 2011. 104 p.

8. Білецький В. О., Матняк В. М. Сучасні виклики та напрями розвитку оперативно-розшукової діяльності в Україні. *Наукові перспективи*. 2025. № 2 (56). С. 1249–1257. URL : <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/20790>

Меркулов Сергій Миколайович,
начальник Управління кримінального
аналізу Головного управління
Національної поліції у м. Києві

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Специфіка столиці як головного демографічного та адміністративного центру України вимагає особливого підходу до підбору та професійної підготовки працівників підрозділів кримінального аналізу. Удосконалення їхніх компетенцій є ключовим фактором для оперативного й результативного реагування на правопорушення та події, що мають вагомий суспільний резонанс і впливають на рівень відчуття безпеки